

'Oku fakamatala'i 'e he lisi ko 'eni 'a e ngaahi me'a 'oku fiema'u ke ke teuteu ki ai kimu'a pea ke toki foki ki 'api 'i he faka'osinga ho'o ngaue 'i he Pasifiki 'Aositelelia Ngaue ki he Fefononga'aki (PALM).

'Oku totonu ke alea'i 'e he ni'ihii 'oku 'anautolu 'a e lisi ko 'eni mo koe 'i ho'o 'amanaki ke ke mavahe.

MAHINA 'E ONO KIMU'A PEA KE MAVAHE

Vakai'i e 'aho 'oku expire ai ho paasipooti

- Fakapapau'i 'oku 'i ai ha'o paasipooti 'oku kei 'aonga koe'uhi ke ke lava 'o faka'ata'ata 'a e hikifonua ho fonua tupu'anga 'i ho'o palani ke foki mai.
- Kapau 'oku si'i hifo he mahina 'e 6 ho'o paasipoti, 'oku totonu ke ke vakai'i e ngaahi fiema'u ho fonua ke fakapapau'i te ke lava 'o a'u ki 'api.
- 'E lava ke 'omi 'e he ngaahi fekau ma'olunga 'o e Pasifiki mo e Timoa- Leste, atu talafekau mo e consulates 'i 'Aositelelia ha fale'i fekau'aki mo e 'osi pe mole 'a e paasipoti pea 'omi ha ngaahi fie ma'u fakamuimitaha ki he fakahu.

Ngaahi mahu'inga mo e fakamole ki he fefolau'aki

'Oku totonu ke ke alea'i mo ho'o pule ngaue 'a e ngaahi fokotu'utu'u ki he fefononga'aki.

Kau ngaue taimi nounou: kuo 'osi fakatau 'e ho'o pule ngaue ho'o puna ki ho'o fononga mei 'Aositelelia ki ho fonua tupu'anga. 'E 'oatu ho'o tikite kiate koe 'i ha 'aho 'e 5 kimu'a pea ke puna. Ke ma'u ha tokoni lahi ange fekau'aki mo e ngaahi fakangofua ke fetu'utaki ki he fokotu'utu'u 'o e PALM fetu'utaki ki he (1800 51 51 31) pe 'imeili (palm@dewr.gov.au).

Kau ngaue taimi loloa: te ke lava 'o fili ke fokotu'utu'u mo totongi ho'o fakamole ki he fefononga'aki ke a'u ki 'api. 'Oku totonu ke ke alea'i mo ho'o tokotaha 'oku 'a'ana 'a e kautaha pea fakakaukau'i 'a e: taimi-tepile lolotonga 'o e puna mo e totongi 'o e airfares

- puna fakalotofonua pe fe'ave'aki ki he airports fakavaha'apule'anga 'i 'Aositelelia, 'o ka fie ma'u
- uta uta fakangofua mo e totongi 'o e uta 'oku fu'u lahi ('e lava ke fu'u mamafa 'aupito 'a e uta, ko ia 'ilo'i ho'o totongi uta kimu'a pea ke mavahe)
- totongi 'o e 'uhinga ki ho'o fononga ki 'api, 'o ka fie ma'u
- totongi 'o e ngaahi fe'ave'aki vakapuna 'i he taimi 'oku ke a'u ai ki 'api
- uta fakangofua ta'etotongi 'i homou fonua tupu'anga.

Vakai'i ho'o palanisi 'o e pa'anga 'oku fakahu

Kapau 'oku ke fie totongi ho'o fakamole ki he fefononga'aki, fakapapau'i 'oku ke ma'u ha pa'anga fe'unga kuo seivi.

'Oku totonu ke ke vakai'i 'oku 'i ai ha pa'anga fe'unga kuo seivi ke totongi 'aki ha ngaahi fakamole kehe lolotonga ho'o fononga ki 'api, hange ko e me'akai mo e inu.

MAHINA 'E TOLU KIMU'A PEA KE MAVAHE

Talanoa ki ho famili fekau'aki mo e 'ai ke ke foki ki 'api

Te ke talanoa fekau'aki mo e:

- Ngaahi taumu'a na'a ke fokotu'utu'u ki ho'o ki'l famili kimu'a pea ke toki ha'u ki Australia
- Pa'anga teke lava tanaki 'o foki mai mo ia
- Koe ha ho me'a 'e fai moe fakafiefia te ke fakahoko he taimi te ke foki mai ai
- Ngaahi koloa te ke ha'u mo ia ki ho'o ki'l famili (ka ke manatu'l 'oku mamafa kapau te ke toe tanaki ha kato ki ho uta)
- Founa te ke foki ai ki 'api mei he mala'e vakapuna.

Kapau 'oku 'i ai ha me'a 'oku ke tokanga ki ai, fetu'utaki ki ho'o 'ofisa fakafehokotaki fakafonua (CLO) pe ngaue attaché. 'E lava ke ma'u ha lisi 'o e CLOs/ngaue attachés 'i he [uepisaiti 'o e palani PALM](http://www.palmscheme.gov.au/contact): (www.palmscheme.gov.au/contact).

Vakai'i e tu'unga 'oku 'i ai ho visa

- Kole ki ho'o pule ngaue ke ne talaatu 'a e tu'unga ho'o visa mo e 'aho ke 'osi ai. 'E lava ke ma'u 'e ho'o pule ngaue 'a e fakamatala ko 'eni 'i he'enau 'akauni immigration.gov.au 'o fakafou 'i he [uepisaiti 'a e Potungau](http://www.homeaffairs.gov.au/immiaaccount) 'o e [Ngaahi me'a Faka'api](http://www.homeaffairs.gov.au/immiaaccount): (www.homeaffairs.gov.au/immiaaccount).
- 'E fie ma'u ke ke 'ilo'i 'a e fakamatala ko 'eni koe'uhi ke ke lava 'o palani 'a e taimi ke ma'u ai ho'o pa'anga superannuation 'i ho'o foki ki 'api. Te ke lava pe 'o ma'u ho'o superannuation fakahaofi hili e ta'e'anga ho'o visa.

Teuteu'i e lekooti ho ngaahi lavame'a

Teuteu ha lekooti 'o e ngaahi lavame'a mei ho taimi 'i 'Aositelelia.

'E ala kau heni 'a e:

- ko ha hoko atu/CV 'oku ne fokotu'utu'u ho'o ngaue mo e ngaahi fatongia fakangaue, kau ai e ngaahi fakamo'oni ho ngaahi pulengau
- ngaahi tohi fakamo'oni pe ngaahi 'iuniti 'o e competency na'a ke ma'u 'i 'Aositelelia
- tikite ki he misini mo e laiseni faka'uli
- ngaahi lavame'a kehe, hange ko e ho'o memipa fakakolo mo e ngaahi lavame'a sipoti.

MAHINA 'E UA KIMU'A PEA KE MAVAHÉ

Ako ki he founga ke ma'u ai ho superannuation hili ho'o foki ki 'api

Te ke lava 'o ma'u ho'o pa'anga superannuation hili ho'o mavahe mei 'Aositelelia 'o fakafou 'i he Departing Australia Superannuation Payment (DASP).

- 'Oku tokanga'i 'a e DASP 'e he Australian Taxation Office (ATO). 'E lava ke ma'u 'a e DASP 'i he 'Initaneti 'i he [uepisaiti ATO](http://www.ato.gov.au/individuals-and-families/coming-to-australia-or-going-overseas/coming-to-australia/returning-to-your-home-country#Claimingyoursuper): (www.ato.gov.au/individuals-and-families/coming-to-australia-or-going-overseas/coming-to-australia/returning-to-your-home-country#Claimingyoursuper).
- Te ke lava 'o kamata 'a e founga hono faka'aonga'i 'o e DASP lolotonga ho'o 'i 'Aositelelia, pea finalise pea fakahu 'a e DASP 'i he taimi pe kuo ke foki ai ki 'api, 'aki ho fakakakato pe e ngaahi fiema'u 'oku 'oatu.
- Ko e fakamatala fekau'aki mo DASP, founga hono faka'aonga'i, mo e fakamatala 'e fie ma'u ke ke fakahu 'aki ha DASP 'oku lava ke ma'u ia 'i he ' mahino ho'o superannuation' 'i he [uepisaiti 'o e PALM](http://www.palmscheme.gov.au/resources/superannuation-pacific-workers): (www.palmscheme.gov.au/resources/superannuation-pacific-workers).
- Vakai'i pe ko e ha e fakamatala 'oku fie ma'u ki ho'o DASP. Ko e lahi taha 'o e ngaahi fakamatala ko 'eni 'e faingofua ange ke tanaki lolotonga ho'o kei 'i 'Aositelelia. Na'a fiema'u ke ke ma'u ha ngaahi tatau kuo fakamo'oni'i 'o ha ngaahi fakamatala fakapepa. Talanoa ki ho'o pa'anga superannuation fekau'aki mo e me'a fakapepa 'e fie ma'u ke ke 'oange.
- 'Oku fokotu'u atu ke ke mavahe mei ho'o 'akauni pangike 'Aositelelia ke fakaava ho'o DASP ke totongi ki ai.
- Talanoa ki ho'o pule ngaue kapau 'oku ke fie ma'u ha tokoni lahi ange. 'E lava ke poupu'i 'e ho'o pule ngaue 'a ho'o kau 'i he ngaahi fakataha'anga fakamatala 'i he DASP.

Ako ki he founga hono fakakakato ho'o tukunau 'Aositelelia hili ho'o foki ki 'api (kau ngaue taimi loloa pe)

Kapau ko ha tokotaha ngaue taimi loloa koe, mahalo 'e fiema'u ke ke fakakakato ha fakafoki ki he tukuhau. Ki ha fakamatala fakaikiiki:

- 'alu ki he [uepisaiti ATO](http://www.ato.gov.au/individuals-and-families/coming-to-australia-or-going-overseas/coming-to-australia/returning-to-your-home-country#Lodgingyourtaxreturn) (www.ato.gov.au/individuals-and-families/coming-to-australia-or-going-overseas/coming-to-australia/returning-to-your-home-country#Lodgingyourtaxreturn)
- lau 'a e ngaahi me'a fekau'aki mo e tukuhau 'i he [uepisaiti ki hono fokotu'utu'u 'o e PALM](http://www.palmscheme.gov.au/resources/lodging-tax-return) (www.palmscheme.gov.au/resources/lodging-tax-return).

Talanoa ki ho'o pule ngaue kapau 'oku ke fie ma'u ha tokoni lahi ange.

Tauhi ke malu ho'o ngaahi lekooti fakangaue

'Oku kau heni 'a e:

- ho'o fika 'o e faile tukuhau 'a e 'Aositelelia (TFN)
- 'a e hingoa 'o ho'o pa'anga superannuation 'Aositelelia, kau ai 'a e fika 'o e pisinisi 'Aositelelia superannuation ('Apikale n)
- fika 'o ho'o 'akauni memipa superannuation

- fakaikiiki ho'o pule ngaue, kau ai e hinga mo e tu'asila 'o ho'o pule ngaue, pea mo 'enau ABN
- Uepisaiti [MyGov](https://my.gov.au) (my.gov.au) fakaikiiki 'o e lesisita
- fakaikiiki ho'o 'akauni pangikee mo ha tatau 'o ho'o fakamatala pangike 'Aositelelia ki he 'akauni 'oku ke fiema'u ke totongi ho'o DASP.

Te ke fie ma'u 'eni ki hono ma'u ho'o pa'anga superannuation 'i he DASP, fakahu ha fakafoki 'o e tukuhau, pea kapau te ke foki ki he ngaue 'i 'Aositelelia.

MAHINA 'E TAHA KIMU'A PEA KE MAVAHE

Finalise ngaahi fakamole na'e 'ikai totongi

'E lava ke kau heni 'a e:

- ngaahi mo'ua telefoni to'oto'o
- ha fa'ahinga mo'ua pe 'oku ke ma'u.

Fakakaukau ki he founa teke 'ave ai 'a e pa'anga na'a ke tanaki ki 'api

- Te ke lava 'o 'a'ahi ki he ngaahi uepisaiti 'oku hiki ai e pa'anga hange ko e Western Union, Send Money Pacific, pe ko e Rocket Remit ke 'ilo'i 'a e fili lelei taha kiate koe.
- Vakai'i mo ho'o pangike 'Aositelelia fekau'aki mo ha fa'ahinga fakamole 'oku kau ki hono fe'ave'aki 'o e pa'anga ki 'api.

Kau 'i he mavahe briefing 'oku 'oatu ho'o pule ngaue

- 'E lava pe ke briefing 'a e mavahe, mo ha kulupu, pe ko ha fepotalanoa'aki fakatāutaha mo koe.
- Kole ha fakataha mo ho'o pule ngaue kapau 'oku ke fie talanoa fekau'aki mo e ngaahi faingamalie ngaue 'i he kaha'u pe ko e fekau'aki mo e foki ki 'Aositelelia.

Vakai'i ha fa'ahinga faka'ata fakafaito'o 'e fiema'u ke ke foki ki 'api

Fakakaukau ki heni:

- Ngaahi sieke fakafaito'o pau ki he fonua hange ko e tipii mo e vailasi immunodeficiency 'a e tangata.
- Ko ha sieke mo'ui lelei kakato kau ai 'a e mo'ui lelei fakasekisuale mo e mo'ui lelei.
- Toe fakafonu ha prescriptions kau ai 'a e contraception mo e ngaahi tokoni fakafaito'o hange ko e contact lenses pe matasio'ata 'oku 'ikai lava ke ma'u.

Fai ha fakamatala malu'i mo'ui lelei faka'osi ki he ngaahi me'a fakafaito'o 'i 'Aositelelia

- Vakai'i mo ho'o pule ngaue kapau 'oku 'i ai ha' o ngaahi fehu'i pea vakai'i 'a e [la'ipepa malu'i mo'ui lelei PALM](https://www.palmscheme.gov.au/resources/health-insurance) ki ha fakamatala fakaikiiki: (www.palmscheme.gov.au/resources/health-insurance).

'I HA UIKE 'E TAHA KIMU'A PEA KE MAVAHE

Vakai'i ho'o totongi faka'osi mo e deductions

- Talanoa mo ho'o pule ngaue kapau 'oku 'i ai ha me'a 'oku ke hoha'a ki ai fekau'aki mo ho'o vahe faka'osi.
- Fakapapau'i 'oku ke ma'u ha pa'anga fe'unga ke fononga 'aki ki 'api.

Teuteu ke mavahe mei ho'o nofo'anga

Vakai'i ho'o ngaahi fie ma'u mo ho'o pule ngaue. Mahalo na'a fie ma'u ke ke:

- fakama'a faka'auliliki 'a e nofo'anga
- ta'ofi e 'uhilá mo e 'uhila kehé
- disconnect 'Initaneti
- fakafoki ho'o ngaahi kii
- fokotu'utu'u ke toe fakafoki atu ho'o pa'anga bond.

Hiki ha lisi 'o e ngaahi fika telefoni mo e 'imeili 'oku mahu'inga (vakai ki he tepile 'i he konga ki lalo 'o e fakamatala ko 'eni)

Hiki ha ki'i fakamatala 'o e ngaahi fika telefoni mo e tu'asila 'imeili te ke fie ma'u hili ho'o foki ki 'api:

- Fokotu'utu'u 'o e ngaue tokoni ki he PALM – telefoni (1800 51 51 31) pe 'imeili (palm@dewr.gov.au)
- ho'o pule ngaue, pule, kaunga ngaue
- ho'o CLO pe ngaue attaché
- kakai kehe na'a ke fetaulaki mo ia pea 'oku ke fie fetu'utaki mo ia 'i ho'o a'u ki 'api.

Telefoni to'oto'o 'a e 'Aositelelia mo e SIM kaati

- Tauhi ho'o telefoni kae 'oua kuo ke mateuteu ke mavahe mei 'Aositelelia.
- Kapau 'oku ke 'ilo'i te ke foki mai, mahalo te ke fie tauhi 'a e telefoni mo e SIM kaati (neongo ia fakapapau'i 'oku mahino kiate koe ha fa'ahinga fakamole 'oku fiema'u k eke fakahoko).
- Motuhi 'a e telefoni pea kaniseli ho'o SIM pe palani telefoni, kapau ko ho'o fili ia.

Fokotu'utu'u 'o e fefononga'aki

- Fakapapau'i kuo 'oatu 'e ho'o pule ngaue 'a e ngaahi tikite ki ho'o folau pea 'oua na'a toe si'i hifo he 'aho 'e 5 kimu'a pea ke mavahe.

'Omi e fakaikiiki 'o e fetu'utaki ki ho fonua tupu'angá (fika telefoni mo e tu'asila 'imeili)

'Oange ho fika telefoni fakafonua 'i 'api mo e fakaikiiki 'o e fetu'utaki ki he:

- ho'o pule ngaue
- 'a e Potungae 'o e ngaue ma'u'anga mo'ui mo e ngaue'anga 'i he 'imeili: (palm@dewr.gov.au).

'AHO 'OKU KE MAVAHE AI KI AUSTRALIA

Me'a 'oku ngofua ke ke 'alu mo ia he vakapuna

'Ave 'a e ngaahi me'a ko 'eni mo koe 'i ho'o kato ('ikai 'i ho'o uta kuo faka'ilonga'i):

- lisivakai'i ko 'eni mo e ngaahi fika telefoni 'oku fie ma'ú
- ko ha paasipooti 'oku kei 'aongá
- Flight itinerary mo e tikite pea mo ha fa'ahinga bookings pe
- faito'o fakafalemahaki (kapau 'oku 'i ai ha'o me'a pehe) mo ha tohi mei ho'o toketaa 'oku ne pehe 'oku ke fie ma'u 'a e faito'o
- ko ha ki'i pa'anga si'isi'i ki he houa ma'u me'atokoni mo e ngaahi fakamolé lolotonga e fefononga'aki
- ha fa'ahinga fakamatala fakapepa fakatautaha pe ID ke tokoni ki ho'o DASP.

Fanga ki'i tokoni mahu'inga

- Mahalo na'a fie ma'u ke ke tauhi ho'o 'akauni pangikee kapau 'oku ke fie ma'u ke tipositi 'a e pa'anga hange ko e totongi faka'osi, fakafoki 'o e tukuhau mo superannuation pa'anga. Ka 'ikai, te ke lava 'o tapuni ho'o 'akauni. Katakai 'o vakai'i mo ho'o pangikee fekau'aki mo e ngaahi totongi mo e ngaahi totongi ke fakaava ho'o 'akauni.
- Fokotu'utu'u ha uta lahi kimu'a pea ke mavahe mei 'Aositelelia 'o 'ilo'i 'a e fakamole. 'Oku fa'a ma'ama'a ange ke fokotu'utu'u ha uta lahi kimu'a pea ke toki a'u ki he mala'e vakapuna.
- 'Oua na'a ke to'oto'o ha pa'anga lahi mo koe lolotonga travelling 'api.
- Alea'i ma'u pe ha fa'ahinga palopalema mo ho'o pule ngaue pe ko ho'o ngaue attaché.
- 'E lava ke ma'u ha lisi 'o e CLOs/ngaue attachés 'i he [uepisaiti 'o e PALM](http://www.palmscheme.gov.au/contact): (www.palmscheme.gov.au/contact).

NGAAHI FETU'UTAKI MAHU'INGA

Faka'aonga'i 'a e tepile 'i lalo ke hiki atu 'a e ngaahi fetu'utaki mahu'inga 'i 'Aositelelia. Kuo mau 'omi ha ngaahi fokotu'u ke kamata 'aki – te ke lava 'o tanaki atu ha me'a lahi ange ki he lisi ko 'eni 'i ho'o 'alu

HINGOA	TELEFONI	'IMEILI
Ko ho'o pule ngaue		
Fokotu'utu'u 'o e palani ngaue tokoni	1800 51 51 31 (houa pisinisi pē, tuku kehe ha me'a fakatu'upakē)	palm@dewr.gov.au
Ko ho'o CLO/ngaue attaché		
Ko e Fair Work Ombudsman	(13 13 94) pe (13 14 50) 'o kapau ke fiema'u ha tokotaha fakatonulea	
Ko e fekau ma'olunga ho fonua, embassies mo e consulates		